

СБОРНИК НАУЧНИ ТРУДОВЕ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

„ШИРОКАТА СИГУРНОСТ“

**ТОМ 1
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ
ПРЕСТЪПНОСТТА И ТЕРОРИЗМА.
ВОЕННА СИГУРНОСТ**

СОФИЯ 2020

СБОРНИК НАУЧНИ ТРУДОВЕ
МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
„ШИРОКАТА СИГУРНОСТ“

ТОМ 1

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ ПРЕСТЪПНОСТТА И ТЕРОРИЗМА. ВОЕННА
СИГУРНОСТ

27 март 2020 г.

Организатор: Департамент „Национална и международна сигурност (НБУ)

Съорганизатори: National Security Faculty of War Studies University, Warsaw, Poland

University of Criminal Justice and Police Studies, Belgrade, Serbia

Национален военен университет „В. Левски“

Научно-технически съюз по машиностроене „INDUSTRY 4.0“

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

„Национална асоциация на разузнавачите“

„Национална асоциация сигурност“

Списание „Сигурност“, издател „Парадокс“ ООД

Научен комитет:

Председател: Проф. д-р Николай Радулов, *ръководител на департамент „Национална и международна сигурност“*

Научен секретар: Проф. д-р Ненко Дойков (НБУ)

Членове: Проф. д.т.н. д-р хон. кауза Георги Попов (НТС)

Prof. Dr. Saša Mijalkovic (Vice Rector for International cooperation, University of Criminal Justice and Police Studies, Belgrade, Serbia)

Бригаден генерал Пламен Богданов (НБУ „В. Левски“)

Проф. д.ф.н. Вихрен Бузов (зам.-ректор, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“)

Проф. д-р полк. Веселин Мадански (НБУ „В. Левски“)

Проф. д-р А.П. Андруник (Прикамски университет)

Проф. д-р академик Слободан Нешкович (Нови сад, FIMEK)

Проф. д.и.н. Михаил Станчев (Украйна, Харковски университет)

Prof. Ryszard SZPYRA (War Studies University, Warsaw, Poland)

COL Bogdan GREŃDA, Assoc. Prof. (War Studies University)

LTC Andrzej SOBOŃ, PhD (War Studies University)

Assoc. Prof. Iłona URYCH (War Studies University)

Dr. Lech DRAB (War Studies University)

Assoc. Prof. Piotr GROCHAMLSKI (War Studies University)

Д-р Райчо Георгиев (НТС)

Организационен комитет:

Членове: Проф. д-р Николай Радулов, проф. д-р Ненко Дойков, д-р Тихомир Стойчев, гл. ас. д-р Михаел Димитров, ас. д-р Дафинка Сидова, Marta BACHOR, Marlina Blicharz

Технически секретар: Салиха Боровин

Съставителство и научна редакция на сборника: проф. д-р Ненко Дойков

Рецензенти на сборника: проф. д-р Николай Радулов, проф. д-р Ненко Дойков, проф. д-р Томо Борисов, доц. д-р Йордан Бакалов

Оформление и редакция: гл. ас. д-р Михаел Димитров и ас. д-р Дафинка Сидова

Технически сътрудник: Салиха Боровин

ISBN: 978-619-7383-17-1

Сборникът е отпечатан с финансовата подкрепа на Централен фонд за стратегическо развитие към Настоятелството на НБУ.

гр. София,
2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Безбедност или сигурност – современа дилема на опитествениот пристап</i> Андонов, Оливер и Тони Георгиев	5
<i>Основни аспекти на специалните операции за противодействие на престъпността и тероризма</i> Дойков, Ненко	13
<i>Управление на информацията при реагиране на мащабни кризисни ситуации</i> Дойков, Ненко	19
<i>Преходният етап в развитието на системата за защита на държавната тайна в България 1989 – 2002 г. Нормативни аспекти</i> Проданов, Николай	27
<i>Сътрудничество на Европейския съюз в областта на сигурността и отбраната. Цели и резултати на Общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО) до 2019 г.</i> Котев, Виктор	36
<i>Субективното усещане в границите на несигурност</i> Иванов, Валери	42
<i>Превантивна система срещу изпирането на пари и недопускане финансирането на тероризма</i> Николов, Марин	51
<i>Национална политика за противодействие на „изпирането на пари“ и недопускане финансирането на тероризма</i> Николов, Марин и Николай Николов	58
<i>"Джамаа анишарут дауалах" (JAD) и новите измерения на терора</i> Тепавичарова, Веселина	66
<i>Предотвратяване и борба с домашното насилие над жени като проблем на човешката сигурност</i> Миндова, Ирина	73
<i>Класификация на военнополитическите хибридни заплахи</i> Нинов, Мариан и Вася Василев	80
<i>Роля и място на военнополитическото прогнозиране в широката сигурност</i> Нинов, Мариан	88
<i>Някои практически резултати постигнати с прилагането на методология за оценка на кризисни и конфликтни райони при хибридни заплахи и конфликти</i> Видолов, Боти	97

<i>Новата стратегия за „сдържане“ на Русия и нейната реализация в зоната на Черно море</i>	
Попова, Атанаска и Наталия Бежарова	106
<i>Военната активност на Русия и НАТО в Черноморския регион и възможните рискове на Р България</i>	
Попова, Атанаска и Наталия Бежарова	116
<i>Модерният тероризъм и пътищата на ислямската радикализация - рискове и заплахи за глобалния свят</i>	
Бисеров, Цветан	125
<i>Биологични фактори в генезиса на криминалното поведение</i>	
Гайдаров, Калин	135
<i>Социално-психологически подходи, обясняващи поведението на терориста</i>	
Гайдаров, Калин	141
<i>Социални фактори и престъпност</i>	
Стойчев, Тихомир	146
<i>Терористичната престъпност в прогнози</i>	
Стойчев, Тихомир	156
<i>Корупцията като инструмент на хибридна война</i>	
Иванов, Елислав	165
<i>Контрабандата с тютюневи изделия – част от скритата икономика на Република България</i>	
Цанкова, Гергана	172
<i>Pakistan’s security – current policies, threats and challenges</i>	
Bogusz, Wioletta	177
<i>The reconfiguration of armed conflict in international relations: the internationalization of the conflict in Syria</i>	
Manea, Gheorghe Cosmin	186
<i>The impact of terrorism in Europe</i>	
Manea, Gheorghe Cosmin	194
<i>Една версия за взривяването на складовете със снаряди до село ловни дол на фирма „Емко“</i>	
Тодоров, Румен	204

<i>Знания и умения необходими при първоначално обучение за работа с взривни материали на служителите на СОБТ-МВР</i>	
Тодоров, Румен	208
<i>Употреба на кумулативни заряди в МВР</i>	
Тодоров, Румен	215
<i>General and specific aspects of the democratic and civil control over the national security system</i>	
Markov, Nikolay	221
<i>Особености на изградени системи за противодействие на рисковете от наводнения в градска среда</i>	
Карафизиев, Николай	224
<i>Стратегическо планиране на човешките ресурси в структурите за сигурност</i>	
Лалев, Красимир	232
<i>Конфликтите в Сирия от началото на XXI век и тяхното влияние върху не/сигурността на Европейския съюз (ЕС)</i>	
Буюклиев, Ерол	236
<i>Актуални аспекти на факторите влияещи на националната сигурност на Република България</i>	
Георгиев, Христо	244
<i>Предизвикателства пред съвместното командване на специалните операции при участие в разрешаването на кризи</i>	
Георгиев, Христо	254
<i>Причини за възникване и развитие на радикализацията в Босна и Херцеговина</i>	
Владимиорова, Мирела и Дафинка Сидова	260

Забележка: Отговорността за автентичността на съдържанието на докладите и за спазване на правилата за цитиране е на авторите.

БЕЗБЕДНОСТ ИЛИ СИГУРНОСТ – СОВРЕМЕНА ДИЛЕМА НА ОПШТЕСТВЕНИОТ ПРИСТАП

Вонреден професор д-р Оливер АНДОНОВ,
Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ - Скопје

Prof. Oliver ANDONOV, PhD
Military Academy “General Mihailo Apostolski” - Skopje

Вонреден професор д-р Тони ГЕОРГИЕВ,
Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ - Скопје

Prof. Toni GEORGIEV, PhD
Military Academy “General Mihailo Apostolski” - Skopje

Резюме: Семантички гледано, безбедноста и сигурноста имаат исти корен на зборот и двата поими се однесуваат на заштита од загрозување или создавање на околина, опкружување, општество, средина која не продуцира или зрачи опасност односно загрозување. Токму насочувајќи се кон тоа зрачење на загрозување во современите општества се повеќе се појавува изразена разлика помеѓу безбедноста и сигурноста, односно помеѓу потребата за безбедно или сигурно живеење на граѓаните.

Колку и да изгледа ова хипотетичко и тешко разбирливо, несомнено е дека политичките елити пред се и државните органи во предвид ја имаат безбедноста на државата и безбедноста од директните ризици на загрозување на функционирањето на државата. Во исто време тенденцијата на граѓаните е сигурност на секојдневниот живот.

Современите општества, особено високо развиените имаат силна тенденција кон обезбедување на сигурност на своите граѓани, а во рамките на истата ја инкорпорираат безбедноста како составен дел. Научните обиди за редефинирање на сигурноста како човекова безбедност претставува исклучиво теориски обид за раздвојување на безбедноста од сигурноста. Во пракса ова е скоро невозможно, бидејќи чувството за сигурност кај граѓаните ја креира состојбата на општа сигурност на државата, додека човековата безбедност има симплификација во однос на личната и јавната безбедност.

Во овој труд ќе се обидеме во теорискиот пристап да дојдеме до диференцијацијата на појмовното и термилошко значење на сигурноста и безбедноста и нивните практични импликации преку потребите на граѓаните за сигурност на живеењето и безбедноста на државата или личната и јавна безбедност како составен дел на националната безбедност.

Клучови думи: *безбедност, сигурност, национална безбедност, лична и јавна сигурност.*

Summary: The report is focusing on the semantic analysis of the terms “safety” and “security” extrapolating on the difference between them and what does this mean for the efforts of the modern societies to guarantee the security of its citizens.

Keywords: safety, security, national security, personal and public safety.

Вовед

Дилемата која се појавува пред овој труд формално е термилошка според гледањето на употребата на значението на поимите „безбедност“ и „сигурност“, но во суштина се работи за пристап кон сигурноста на граѓаните или кон безбедноста на државата како два одделни субјекти или објекти на безбедност кои се допираат во однос на исполнувањето на целите на безбедноста и спротивставувањето на заканите и ризиците.

Пристапот можеме да го поделиме на теориско-правен според регулативите во уставите и законите на државите, при што ќе разгледаме како тоа е регулирано во Република Македонија и секако како појмовно е дефинирано во регулативите на други држави и прагматично-логичен пристап, при што ќе се занимаваме со ризиците и заканите кои влијаат на дефинирањето и практичното делување во однос на безбедноста на државата (националната безбедност) и сигурноста на граѓаните. Во овој контекст може да зборуваме дури и за психолошка перцепција на сигурноста кај граѓаните и анализата на националната безбедност.

Секако дека не постои исклучително стриктна дистинкција помеѓу безбедноста на државата и сигурноста на граѓаните и секако дека тие две практични појави се силно поврзани и влијаат една врз друга, но нашата цел не е да докажеме која од нив е позначајна и да симплифицираме во релацијата дали е поважна државната-националната безбедност или сигурноста на граѓаните, туку да започнеме јавна дискусија за една современа општествена дилема која отвора простор за научно истражување.

Појмовно и термилошко определување на безбедноста и сигурноста

Безбедноста е општествен феномен и потребно е да се разгледува од позиција на интердисциплинарно проучување. Во современи услови, безбедноста не може да се гледа еднострано, односно исклучиво како безбедност од воено загрозување, но иако истата опфаќа повеќе категории и нивоа тие меѓу себе се поврзани. Таа поврзаност, понатаму се пренесува врз другите сегменти во општеството, со што се засилува нејзината интердисциплинарност и тоа без разлика на општествено-политичкото уредување и организацијата на државата.

Воопшто земено, етимологијата на поимот безбедност е сврзана за латинскиот израз “*securitas-atis*”, што значи безбедност, отсуство на загрозување и сигурност, самодоверба, заштитеност. Од тука, во современата литература, во англискиот јазик се употребуваат термините *security* и *safety*. Терминот *security* се користи во контекст на националната безбедност, од каде се поврзува со зачувувањето на националните интереси, додека терминот *safety* се однесува на способноста на делување, со цел спречување на состојби кои може да доведат до појава на безбедносни загрозувања.

Во современите држави и нивните законски решенија терминот безбедност се употребува во согласност со дефинираните загрозувања и целите кои државата сака да ги постигне во однос на безбедноста, и истите ги вградуваат во рамките на своите политичко-правни акти. Со ова поимот безбедност се става во политичко-правни рамки.

Така на пример, во Уставот на Германија како поим за безбедност се употребува терминот “*јавна безбедност*”. Тоа е во директна корелација со сите облици на загрозување кои ја доведуваат во прашање заштитата на поединецот од злосторство, заштитата на државните установи и заштитата на демократското уредување.¹

Вака дефинираната безбедност која е подигната на уставна категорија и вредност од темелно значење има насока да преку уставот ја промовира безбедноста и тоа не само како

---

¹Р.Маслеша, “Теорије и системи сигурности”, Магистрат, Сарајево, 2001, стр.5

обезбедување на заштитата на државата, туку и заштитата на јавната и личната безбедност. Со тоа уставно се промовира човековата или личната безбедност како највисок степен на безбедност и основа на демократијата и цивилното општество.

Дефинирањето на безбедноста може да биде многу различно, но истовремено и во потполност исправно, имајќи ги во вид целите и објектот на теориската поставеност на безбедноста и целите и објектот на прагматичното спроведување на безбедноста. Не треба да се запостават и изворите на загрозување и ризиците кои пред се водат кон дефинирање на објектот и целите на безбедноста.

Така, според Маслеша кој врши дефинирање на безбедноста на повеќе нивоа и споредбено од повеќе извори, *безбедноста претставува состојба во која не доаѓа до нарушување на нормалната состојба на работите како последица на различни опасности и загрозувања; безбедноста како состојба на потполна равнотежа помеѓу човекот и природата и нивните интеракции кои не доведуваат до дерогирање на природата и квалитетот на човековата заедница, како и безбедноста како состојба на равнотежа помеѓу конструктивните и деструктивните сили во која не доаѓа до нарушување и деградација на еколошкиот систем, цивилизациските остварувања на човековата заедница и нејзините придобивки и вредности.* Во овој контекст се препознаваат повеќе видови на безбедност, од воена, преку социјална, економска до еколошка безбедност, потенцирајќи ги секогаш присутните загрозувања, кои во континуитет се присутни со различен интензитет и во различни облици насочени кон еден или најчесто повеќе видови на безбедност. Така, продолжувајќи го дефинирањето на безбедноста Маслеша, зборува за индивидуалната безбедност и истата ја дефинира како *“чувство на поединецот дека општеството му го обезбедува покрај физичкиот интегритет, слободата на изборот на професијата, можност за запослување и неограничено признавање на неговите права и слободи”.* Заклучувајќи со дефинирањето на безбедноста од страна на Вудинелиќ и Гризолд при што *безбедноста во објективна смисла претставува вкупна заштитна активност на државата од напад од било кој тип, односно дека, безбедноста претставува иманентен елемент за опстанок на поединецот, општеството, државата и меѓународниот поредок*².

Како што вели Гризолд, националната безбедност претставува настојување на националната држава да обезбеди на сите членови на општеството безбедност од загрозување однадвор (интервенции, окупации, напади, блокади и друго) и од внатре во општеството (загрозување на јавниот ред и мир, криминал и друго).

Од претходно изнесените дефиниции и теориски концепти на безбедносната парадигма, веќе може да кажеме дека не постои обединета дефиниција за тоа што е безбедноста. Истата, можеме сами да ја конципираме во зависност од потребите, изворите на загрозување и објектот на загрозуеност.

Лична и јавна безбедност или сигурност

Кога зборуваме за дефинирањето на безбедноста и пристапот на теориските поставености, а во контекст на личната и јавната безбедност, можеме да сретнеме повеќе различни дефиниции и теориски пристапи, што пред се зависи од централниот објект на безбедносната парадигма.

Индивидуалната безбедност уште може да ја дефинираме како лична или човекова безбедност иако постојат повеќе научно теориски поделби на концептот на безбедноста во која се разликуваат:

- индивидуалната безбедност,

²Исто, стр.7-9

- националната безбедност,
- меѓународната безбедност и
- глобалната безбедност³.

Во рамките на овие теориски концепти, индивидуалната безбедност е поместена во однос на уставните и другите правни акти за заштита на човековите права и слободи и зачувувањето на демократското општество, не занимавајќи се со безбедносната загрозеност на поединецот и општеството со криминални појави.

Поради тоа во рамките на националната безбедност се содржани:

- безбедноста на националното опкружување,
- заштита на животот на луѓето,
- заштита на личниот и општествениот интерес,
- заштита на човековите права и слободата на одбрана и воспоставување на национална безбедност и
- утврдување на темелните функции на општеството и безбедносното опкружување⁴.

Личната и јавната безбедност, може да се постават во контекст на индивидуалната безбедност, а повеќе треба да се постават во контекст на националната безбедност. Тоа зависи од целите на безбедносниот концепт, загрозувањата, импликациите и секако објектот на заштита, кој несомнено е во корелација со националната безбедност.

- Треба да имаме во вид дека личната или човековата безбедност стојат во центарот на безбедносната парадигма, а во рамките на современото безбедносно толкување и предизвици, а личната и јавната безбедност се фактори кои искажуваат свое влијание врз националната безбедност.

- Личната и јавната безбедност претставуваат дел од факторите кои влијаат врз националната безбедност.

Во меѓународната научна јавност, детерминирањето и дефинирањето на личната и јавната безбедност не е едногласно определено. Во најголем дел тоа зависи од ставот на државите и предизвиците кои тие ги детерминираат како извор на загрозување на безбедноста на населението. На Универзитетот на полицијата во Мичиген-САД, личната и јавната безбедност се дефинираат како ***збир на предизвици кои го загрозуваат секојдневниот живот***. При тоа е извршена и поделба на сегментите кои во однос на безбедноста на граѓаните се однесуваат на личната и јавната безбедност, поодделно оделувајќи ги истите. Така според поделбата на Универзитетот во Мичиген, јавната безбедност опфаќа:

- навремено предупредување од појавата на криминал;
- односи во заедницата;
- специјални настани, акции и друго.

Што е забележливо дека јавната безбедност опфаќа и непосредно дејствување во однос на нејзиното одржување во рамките на локалната и пошироката заедница.

Додека личната безбедност опфаќа:

- насилен криминал;
- сексуални деликти;
- алкохол и дрога;
- превенција и
- итни процедури⁵.

---

³Исто, стр.31-47

⁴Исто, стр.37

⁵University of Michigan Police – <http://police.umich.edu>

Може да забележиме дека во врвот на интересите е личната безбедност која ги опфаќа сите облици на криминал, а покрај тоа и превенцијата и итната помош при криминални појави и инциденти каде што граѓанинот е жртва. Јавната безбедност е ориентирана кон анализа на навременото забележување на криминалните појави во општеството и надзор на односите во локалните заедници.

Личната безбедност, првенствено се однесува на задоволувањето на базичните интереси за опстанок и тоа: безбедноста за животот, исхраната и основните животни потреби, односно ги опфаќа егзистенцијалните проблеми во прв план.

Јавната безбедност, се однесува на стабилноста и сигурноста на живеењето во заедницата и изложеноста на влијанијата од криминални делувања, присуството на оружје, дрога, организирани криминални банди или корупција во општеството.

Уставни и законски регулативи во однос на националната (државната) и личната и јавната безбедност во Република Македонија

Прашањата од уставно значење биле актуелни од најстари времиња, а непомалку ја окупираат денешната не само научна и политичка туку и поширока јавност. Уставното заедно со кривичното, административното и финансното право, се смета за најзначаен дел на јавното право. Денеска концептот на јавното право е проблематичен и контра верзен. Уште во римско право се правеше разлика меѓу јавно право (*ius publicum*) и приватно право (*ius privatum*). Застапниците на социолошкиот пристап на правото (во САД наречени школа за социолошка јуриспруденција) прават разлика меѓу „право од книга“ и „право во акција“ Класичен пример за тоа е Амандманот 18 од Уставот на САД „прохибиционистички“ амандман кој регулираше забрана за производство, продажба и употреба на алкохолни пијалоци, кој речиси од моментот на стапување во сила беше игнориран и од власта и од граѓаните. Слични се и со примерите на примената на Амандманите 13, 14 и 15 на Уставот на САД кој регулираат човекови права, а особено правото на расна еднаквост. На прашање на граѓаните што им е побитно, безбедноста и сигурноста или правото на слобода на движење, сигурно би се откажале од правото на слобода на движење одколку безбедноста и сигурноста. Покажувајќи го стравот и резервираноста на луѓето спрема своите права на сметка на сигурноста заслужува поголемо внимание, а зошто е така тоа е подолга тема каде проблемите се многу повисоко, а причината е многу подолу. Имено, **Аристотел** во своето дело „**Политика**“ зборува за терминот Устав иако во сосема поинаква смисла на зборот модерната. За него уставот има форма на теориско-политички трактат со филозофско-политичко значење со која единствено може да се отслика и да се оправда демократијата на т.н слободни граѓани. Меѓутоа вреден за споменување е фактот дека основниот принцип врз кој се засновала античката демократска мисла и живот е **почитување и владеење на правото**.

Владеење на правото како и конституционализмот е отворен концепт кој е предмет на постојано дебата и кој може да се дефинира од различни аспекти. Тоа е поим - камелеон. Се употребува во различни конотации, значејќи различни работи. Постојат дефиниции на владеењето на правото во смисла на **вредностите** на кои треба да им служи (како што е човечкото достоинство) или во смисла на **принципите** кои треба да се штитат (како правилото дека мора да постои правна основа за секоја активност со која се ограничуваат човековите права), или во смисла на **институциите** (судови, парламенти итн.) кои се должни да го заштитиуваат или во смисла на **постапките** кои ги користат овие институции за таа цел

(habeas corpus, учество на порота во судењето)⁶. Во овие различни значења владеењето на правото вклучува внатрешна моралност на правото, супрематија на правото, еднаквост пред законот, гарантирање на човековите права, а го исклучува арбитражното владеење. Доколку во прв план би се ставиле безбедноста и сигурноста а не владеење на правото тогаш како ќе биде регулирана безбедноста ако не со нормативни правни акти кои во суштина се право. Исто така зошто е нарушена безбедноста и сигурноста и кои се причините, ако не е повреда на некои човекови права за кои се посегнато по нечија безбедност, а особено јавната безбедно па до некоја мерка и личната. Проценката мора да ја даде компетентен состав од стручни и искусни лица и носители на јавни функции но со регулирана легислатива, па така во многу уставни директно е инкорпорирана.

Во многу уставни безбедноста и прашањата околу безбедноста се директно инкорпорирани, така Уставот на Република Македонија од 1991 година директно го воспоставува Советот за безбедност како советодавно тело кој ги разгледува прашањата сврзани со безбедноста и одбраната на Републиката и им дава предлози на Собранието и Владата по тие прашања. Составот на советот според Уставо го сочинуваат, претседателот на Републиката, претседателот на Собранието и претседателот на Владата, министрите кои раководат со органите на државната управа во областа на безбедноста, одбраната и надворешните работи и тројца членови кои ги именува претседателот на Републиката. Од овде може да се види дека безбедноста и сигурноста е секојдневно анализирана и следена, а со самото тоа и превенирана за навремено спречување за поголемо нарушување. Слична таква превенција за нарушување на безбедноста во денешно време е мигрантската криза која со себе ги носи сите опасности доколку навреме не се преземат сите мерки на претпазливост. Тешко може да се стави кои се преоритетни прашања безбедноста или сигурноста или пак правото како гранка, но едно е јасно дека издвоено небиможеле да функционираат како институционална единка. Битна е целта, чувството на граѓаните. Во Република Македонија надлежноста за безбедноста и сигурноста е на Министерството за внатрешни работи вклучувајќи ги целокупните расположливи материјално технички средства и човечки ресурси. Министерството за одбраната се грижи пред се за одбраната а во некои делови и за безбедноста на граѓаните. Но дали е оваа доволно е дискутабилно прашање во денешно време, доколку сите граѓани директно или индиректно не се вклучат во ова проблематика на безбедноста и сигурноста празен простор за нивно нарушување секогаш ќе постои. Правната легислатива ќе мора да бара начин, а со тоа и право и обврска да им бидат дадени на граѓаните сите да се вклучени подеднакво во безбедноста а со тоа и посигурен живот, што знашчи подигање на свеста како прво па се останато, зошто само свесен граѓанин е сигурен граѓанин.

Безбедност или сигурност, што е приоритет?

Теориската и оперативната рамка на личната и јавната безбедност во Европската унија е испреплетена како во однос на подобрувањето на животниот стандард и зачувувањето на животната средина, така и во однос на борбата против организираните криминал и трговијата со луѓе, нелегално оружје, корупцијата и друго. Спојувањето на овие досега раздвоени сегменти во столбовската организација на Унијата на личната и јавната безбедност и даваат димензија на супранационална вредност за Европската унија. **Моделот е првенствено насочен кон прогон на сите видови на криминал подеднакво во сите земји-**

⁶ За овие дефиниции видете Geoffrey de Q. Walker, “The Rule of Law - Foundations of Constitutional Democracy”, Melbourne University Press, 1988, стр. 7-14.

членки на Унијата, но и подеднаква заштита и чувство за лична и јавна безбедност на сите граѓани на Европската унија.

Вкрстувањето на јавната и личната безбедност се наоѓа во точката на остварувањето на човековите права и човековата безбедност, каде што државата го образува своето влијание во прагматичните односи во општеството, намалувајќи ги субјективните ставови и чувства.

Во САД, јавната и личната безбедност е категоризирана како public safety and security. Вака етаблираната лична и јавна безбедност е во надлежност на владите на сојузните држави и тоа како неопходен дел од превенцијата од криминал. Превенцијата од криминал е поставена како дел од стратегијата за јавна безбедност и првенствено се ориентира кон спречување на вооруженото насилство, или пак конкретно детерминирано загрозување на безбедноста на граѓаните и нивниот имот.

Теориски, сето оваа потпаѓа под човековата или хуманата безбедност, каде што основното прашање е: *колкав е степенот на слобода и безбедност на индивидуите во општеството?* Човековата безбедност денес е загрозена многу повеќе отколку во минатото во однос на појавата на нови облици на криминал и социо-патолошки појави. Насилниот криминал претставува најтежок облик на загрозување на човекот, неговите права, сопственост и слободи⁷.

Личната и јавната безбедност, особено прашањето на личната безбедност во научната јавност се дефинира и поима како човекова или хумана безбедност.

Сепак, во меѓународните односи синонимот меѓународна безбедност или меѓународна сигурност може да се замени со друг термин, а тоа е меѓународна стабилност⁸.

На невработеноста, сиромаштијата, корупцијата и криминалот се гледа како на симптоми на несигурни општества кои преживуваат сериозни транзициски болести, симптоми кои ќе продолжат да генерираат несигурност и ќе поттикнуваат возобновување на старите или на нови конфликти се додека не бидат подеднакво опфатени во содржината на човековата безбедност.

Терминолошкото определување на поимите безбедност и сигурност без разлика на јазичното подрачје на кое се однесуваат во основа претставуваат синоним, но во суштина во пракса се сосема различно детерминирани.

Безбедноста можеме да ја поистоветиме со националната безбедност или националната сигурност или пак со меѓународната сигурност или безбедност која е пак исклучително на ниво на синоним и во пракса не суштествува. Поимот сигурност има подлабоко значење и претставува и синоним, но уште повеќе чувство на граѓаните за сигурно нормално живеење. Одтука сметаме дека сигурноста е посеопфатен поим за разлика од безбедноста дури и кога таа, безбедноста се однесува на личната и јавната безбедност или на таканаречената човекова-хумана безбедност.

Сигурноста е посеопфатна и суштествена, бидејќи се однесува на психолошката состојба на реално или предизвикано чувство за сигурност кај индивидуата за негов нормален живот, функционирање во сите социјални аспекти. При тоа во оваа рамка се вклучува и сигурноста на останатите поединци во општеството, а што се заедно ја создава општествената рамка на сигурно живеење. Едноставно, да се запрашаме колку се чувствуваме сигурни за нашата иднина, не безбедни во сообраќајот, безбедни од криминал и слични загрозувања. Токму прашањето е дали сме сигурни во функционирањето на

⁷Т.Стојановски, “Предизвици за реформите во безбедносниот сектор на Република Македонија - Република Македонија-реформи во областа на внатрешните работи”, Институт за одбрамбени и мировни студии, Филозофски факултет, Скопје, 2003, стр.59

⁸Н.Кисинџер, “Dali je Americi potrebna spoljna politika – U susret diplomatiji XXI veka”, Klub PLUS, Beograd, 2011, str.13

општеството, дали егзистира општествена сигурност која ни гарантира долгорочна стабилност или одржлив развој, сигурни плати, сигурни заштеди, сигурно здравство, сигурно судство, сигурна економија, сигурен државен и општествен систем.

Затоа, дилемата безбедност или сигурност дури и во рамките на јазичната терминологија употреба е многу јасна. Неопходно е да се насочиме кон сигурноста како сеопфатен синоним кои ја става безбедноста во второ ниво на моментално дејствие од конкретно загрозување или тесно определено загрозување од некои извор најчесто постојано присутен во опкружувањето.

Заклучок

Во последната точка од овој прегледен труд во кој се обидовме на безбеднос-сигурносен и правен план да ја разјасниме дилемата безбедност или сигурност, всушност дадовме одговор на истата.

Дилемата дали е позначајна безбедноста или сигурноста претставува не само јазично-терминолошко определување на ист поим, туку во основа има суштествено општествено значење. Секако, ние не спроведовме соодветно истражување на општественото мислење за да го осознаеме ставот на граѓаните, но на мислење сме дека во секој случај поимот сигурност е многу поширок од неговиот сродник „безбедност“ и всушност сигурноста ја става во подредена и поимовно ограничувачка позиција безбедноста. Имено, безбедноста се ограничува на некои моментални, актуелни опасности од ризици и закани врз поединци, групи или општеството, додека сигурноста означува и појмовно може да определи чувства и ставови кои без моментална конкретна закана се однесуваат на поширок општествен контекст со идни или среднорочни и долгорочни импликации од непредвидени загрозувања во некоја социјална област или во општеството во целост, а што дава слика за целокупната општествена сигурност, при тоа согледувајќи го чувството на граѓаните и нивната доверба во државата и функционирањето на општеството.

Библиографија:

1. Трпе Стојановски, *“Предизвици за реформите во безбедносниот сектор на Република Македонија - Република Македонија-реформи во областа на внатрешните работи”*, Институт за одбрамбени и мировни студии, Филозофски факултет, Скопје, 2003
2. *University of Michigan Police* – <http://police.umich.edu>
3. Радован Маслеша, *“Теорије и системи сигурности”*, Магистрат, Сарајево, 2001
4. Geoffrey de Q. Walker, *“The Rule of Law - Foundations of Constitutional Democracy”*, Melbourne University Press, 1988
5. Henri Kisindžer, *“Dali je Americi potrebna spoljna politika – U susret diplomatiji XXI veka”*, Klub PLUS, Beograd, 2011